

Харків. обласний осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2019. С. 186–191.

4. Пономаренко О. М. Сторони аліментного договору: проблеми теорії і практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Випуск 52. Том 1. С. 131–136.

5. Буряченко А. М. Відповідальність за невиконання обов'язку щодо надання утримання у сімейному праві. Дис. ... докт.філ. Спец. 081 – Право. Хмельницький, 2022. 234 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-36>

СПОСОБИ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЄВРОПЕЙСЬКИМ СУДОМ СПРАВЕДЛИВОСТІ

Гаврік Роман Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного, адміністративного
та фінансового права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

В умовах проведення повномасштабного військового вторгнення російської федерації проти України, що стало наступним етапом російсько-української війни, істотно пришвидшилися політико-правові процеси європейської інтеграції України. Україна, будучи учасником цілої низки угод з Європейським Союзом (про реадмісію, про асоціацію, про безвізовий режим тощо), а також адаптуючи своє законодавство (в тому числі й сімейне) до вимог та стандартів Європейського Союзу, 28 лютого 2022 року подала заявку на членство у ЄС, яка 23 червня 2022 року була підтримана Європейською радою та Європейською комісією. В результаті цього Україна отримала статус держави-кандидата у члени Європейського Союзу і розпочала виконання вимог, які ставляться для набуття повноцінного членства у Європейському Союзі. Важливим у цьому контексті є наближення (гармонізація) українського законодавства, в тому числі яке регламентує особливості захисту сімейних прав та інтересів, застосування судовими органами відповідних способів захисту порушених, невизнаних або оспорюваних сімейних прав, неврахованих

сімейних інтересів учасника сімейних відносин. Це є актуальним в контексті подальшого розширення міжнародної форми юрисдикційного захисту сімейних прав та інтересів, яка представлена наразі можливістю захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини, також можливістю захисту відповідних прав інституціями Європейського Союзу, серед яких можемо назвати й Суд Європейського Союзу. Останній представлений кількома судовими установами, зокрема Європейським судом справедливості, Загальним судом (колишній Суд першої інстанції), а в період з 2004 по 2016 рік – також Трибуналом у справах публічної служби. Діяльність та повноваження усіх цих судових органів визначена положеннями ст. 19 Договору про Європейський Союз (Суд ЄС забезпечує дотримання законодавства у тлумаченні та застосуванні Договорів; ухвалює рішення у справах за позовами, які подають держава-член, установа, фізична або юридична особа; на звернення судів або трибуналів держав-членів, виносить попередні рішення щодо тлумачення законодавства Союзу або чинності актів, ухвалених установами; приймає рішення в інших справах, як встановлено в Договорах [1]).

Як бачимо, Європейський суд справедливості, як і Європейський суд з прав людини, може здійснювати захист прав людини, в тому числі й тих, що виникають із сімейних відносин або пов'язані із ними, однак не за порушення тих прав, які визначені національним законодавством. Однак, Європейський суд справедливості уповноважений здійснювати захист тих прав, які передбачені Хартією основоположних прав Європейського Союзу і лише якщо вони були порушені актами, органами та посадовими особами Європейського Союзу; на відміну від нього Європейський суд з прав людини здійснює захист сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод, якщо таке право порушене національними органами. При цьому, останній застосовує такі способи захисту як встановлення факту порушення сімейного права чи інтересу, що передбачений або виводиться із відповідного права, передбаченого Конвенцією про захист прав та основоположних свобод, а також відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної порушенням сімейного права чи інтересу [2]. Виникає питання, які способи захисту сімейних прав та інтересів може застосувати Європейський суд справедливості під час розгляду звернення відповідного органу чи особи, уповноважених звертатися до Європейського суду справедливості.

Якщо звернутися до практики Європейського суду справедливості щодо вирішення спорів, що виникають із сімейних відносин або пов'язані із ними, можемо визнати, що найчастіше вирішуються справи щодо порушення ст. 24 Хартії основоположних прав Європейського Союзу, якою визначені права дитини на такий захист та турботу, які необхідні для

їхнього благополуччя; правр на вільне висловлювання думок, їх врахування у тих питаннях, які стосуються дітей в залежності від їхнього віку та зрілості; забезпечення найкращих інтересів дитини, їх розгляд як пріоритетний; право підтримувати на регулярній основі особисті стосунки та прямий контакт з обома її батьками, якщо тільки це не суперечить її інтересам. Також через застосування європейських механізмів захисту прав людини захищається таке сімейне право, передбачене Хартією основоположних прав Європейського Союзу як право на шлюб та право на створення сім'ї (визначене ст. 9 Хартії), а також право на повагу до приватного та сімейного життя, житла та спілкування (передбачене ст. 7 Хартії) [3].

При цьому, Європейський суд справедливості застосовує такий спосіб захисту сімейних прав та інтересів як встановлення факту порушення права учасника сімейних відносин, що передбачене Хартією основоположних прав Європейського Союзу інститутами та органами ЄС, посадовими особами цих органів. Слід зазначити, що Суд Європейського Союзу часто ухвалює рішення щодо захисту сімейних прав та інтересів у різних сферах, таких як вільне пересування, громадянство Європейського Союзу, міграція, прийомна сім'я, постійне місце проживання, сімейне життя та недискримінація, застосовуючи як положення регламентів Європейського Союзу, якими здійснюються правове регулювання сімейних відносин за участю іноземного елемента, так і Конвенції про права дитини, Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини та інших актів міжнародного права, які визначаються усіма державами-членами Європейського Союзу [4, с. 31–32].

Зокрема, у рішенні у справі «Chavez-Vilchez and Others v Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank and Other» (від 10 травня 2017 року) за зверненням Вищого адміністративного суду Нідерландів про те, чи слід тлумачити ст. 20 Договору про функціонування Європейського Союзу як таку, що забороняє державі-члену позбавляти громадянина третьої країни, який несе відповідальність за повсякденний та первинний догляд за своєю неповнолітньою дитиною, яка є громадянином цієї держави-члена, права на проживання в такій державі-члені, Європейський суд справедливості встановив наступне. По-перше, Суд встановив, що відмова у дозволі на проживання громадянам третіх країн, може призвести до обмеження права дитини, яка є громадянином держави-члена ЄС, на проживання, оскільки ці діти можуть бути змушені супроводжувати своїх батьків і, таким чином, залишити територію Європейського Союзу в цілому. Цим самим такі діти будуть позбавлені справжнього користування суттю прав, наданих їм своїм статусом громадян Союзу. На думку Суду, влада країни Європейського Союзу повинна переконатися в тому, що один з батьків з європейським громадянством дійсно готовий взяти на себе всю матеріальну турботу про

дитину; лише в цьому випадку можливе прийняття рішення про відмову у дозволі на проживання в державі-члені ЄС того з батьків, що має інше громадянство. Суд встановив, що відмова в наданні дозволу на проживання та виплаті соціальної допомоги може порушувати права дитини, передбачені ст. 24 Хартії основоположних прав Європейського Союзу, відповідно до якої передбачається, що діти мають право на захист і догляд, необхідні для їх благополуччя; регулярно підтримувати особисті стосунки і прямі контакти з обома батьками, якщо тільки це не суперечить її інтересам. При здійсненні будь-яких дій по відношенню до дітей, як з боку органів державної влади, так і з боку приватних установ, вищі інтереси дитини повинні розглядатися як пріоритетні [5; 6, с. 183–184].

В іншому рішенні від 14 грудня 2021 року Європейський Суд справедливості встановив факт порушення прав, гарантованих ст. ст. 7 і 24 Хартії основоположних прав Європейського Союзу (повага до приватного та сімейного життя та право на підтримання на регулярній основі особисті стосунки та прямий контакт з обома її батьками), якщо дитина буде позбавлена стосунків з одним із батьків під час здійснення свого права на вільне пересування або коли здійснення нею цього права буде унеможливлене чи надмірно ускладнене на тій підставі, що її батьки однієї статі [6, с. 186].

Таким чином, можемо зазначити, що Європейський суд справедливості застосовує такий спосіб захисту сімейних прав та інтересів як встановлення факту порушення права учасника сімейних відносин, що передбачене Хартією основоположних прав Європейського Союзу інститутами та органами ЄС, посадовими особами цих органів.

Література:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). *Liga 360*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU10267>.

2. Гаврік Р. О. Способи захисту сімейних прав та інтересів Європейським судом з прав людини: до питання про правову природу. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2022-5-01-04/2022-5-01-04>.

3. Хартія основоположних прав Європейського Союзу (переклад на українську мову). *Центр громадянських свобод*. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yevropejskogo-soyuzu>.

4. Handbook on European law relating to the rights of the child 2022 edition. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. 301 p. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Handbook_rights_child_ENG.

5. Ясінська М., Пархоменко П. Чому Суд справедливості поширив права дітей-громадян ЄС на їх іноземних матерів. *LigaZakon: Юрліга*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/188822_chomu-sud-spravedlivost-poshiriv-prava-dtey-gromadyan-s-na-kh-nozemnikh-materv.

6. Салюк П. І. Захист сімейних прав та інтересів судом. Дис. ... докт. філ. Спец. 081 – Право. Хмельницький, 2023. 238 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-359-3-37>

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НОТАРІУСОМ

Дементова Ольга Романівна

студентка II року навчання ОС «Магістр»

вибіркового блоку «Правове забезпечення безпеки бізнесу»

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Відповідно до частини 5 статті 55 Конституції України кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Статтею 20 Господарського кодексу України передбачено, що кожен суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів, законодавством передбачені форми й засоби захисту своїх прав та законних інтересів [2].

Нотаріат як інститут громадянського суспільства виконує функцію охорони та захисту гарантованих Конституцією та законодавством України прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб шляхом вчинення нотаріальних дій нотаріусами від імені держави. Нотаріат відіграє важливу роль у захисті конституційних прав – права власності та права на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом.

Розглядаючи перелік нотаріальних дій закріплених у Законі України «Про нотаріат», певна кількість таких дій пов'язана з реалізацією суб'єктами господарювання своїх прав, а саме, нотаріуси:

- посвідчують правочини (договори, довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо);
- видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);